

บทที่ 3

พื้นฐานทางปรัชญาการศึกษาที่เกี่ยวกับหลักสูตร

นักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตรต่างมีทัศนะต่อกระบวนการพัฒนาหลักสูตรในลักษณะที่ไม่แตกต่างกัน กล่าวคือ ชั้นแรกของการพัฒนาหลักสูตรจะต้องเริ่มต้นด้วยการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง หลังจากนั้นก็เป็นขั้นตอนของการกำหนดจุดหมายทางการศึกษา การจัดเนื้อหาและมวลประสบการณ์ การวางแผนเพื่อการวัดและประเมินผล และการนำหลักสูตรที่ได้ไปใช้ในสถานการณ์จริง ขั้นตอนที่สำคัญและเป็นหัวใจหลักของการพัฒนาหลักสูตรก็คือการศึกษาข้อมูลหรือองค์ประกอบพื้นฐาน เพราะขั้นนี้จะช่วยให้ทราบถึงข้อเท็จจริงหรือข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการพิจารณาและดำเนินการในขั้นอื่นต่อไป

องค์ประกอบหรือข้อมูลพื้นฐานมีความสำคัญในฐานะที่เป็นแนวทางและนำมาประยุกต์ใช้เพื่อความเหมาะสมสอดคล้องและหลักสูตรสามารถตอบสนองต่อความต้องการหรือความคาดหวังทั้งในระดับบุคคลและสังคมได้ สาโรช บัวศรี (สาโรช บัวศรี 2514 : 21-22) กล่าวว่า การจัดการศึกษาหรือการจัดหลักสูตรจะต้องอาศัยองค์ประกอบพื้นฐาน 5 ประการ คือ พื้นฐานทางปรัชญา พื้นฐานทางจิตวิทยา พื้นฐานทางสังคม พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ และพื้นฐานทางเทคโนโลยี นอกจากนี้ยังมีแนวคิดที่มีลักษณะใกล้เคียงของนักการศึกษาอีกหลายท่าน เช่น สุมิตร คุณานุกร (สุมิตร คุณานุกร 2518 : 10) กล่าวว่าองค์ประกอบที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรสามารถจำแนกตามแหล่งที่มาได้ 6 แหล่งคือ ข้อมูลทางปรัชญา ข้อมูลที่ได้จากนักวิชาการแต่ละสาขา ข้อมูลที่ได้จากจิตวิทยาการเรียนรู้ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสังคมของผู้เรียน ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาความต้องการและความสนใจของผู้เรียน และข้อมูลที่ได้จากพัฒนาการทางเทคโนโลยี สิปปนนท์ เกตุทัต (สิปปนนท์ เกตุทัต 2518 : 20-25) ได้เสนอแนวคิดว่า ในการพัฒนาหลักสูตร จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำองค์ประกอบพื้นฐานต่าง ๆ มาพิจารณา เพื่อการกำหนดเป้าหมายทางการศึกษาและการจัดการศึกษาองค์ประกอบหรือข้อมูลพื้นฐานเหล่านั้นได้แก่ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สภาพแวดล้อมทางประชากร สภาพแวดล้อมทางสังคม สภาพแวดล้อมทางการเมือง สภาพแวดล้อมทางการบริหาร สภาพแวดล้อมทางศาสนาและวัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมทางสื่อสารมวลชนเพื่อการศึกษา

หากจะพิจารณาแนวคิดของธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล (ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล 2527 : 49-

145) ที่กล่าวถึงองค์ประกอบพื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งมีได้แตกต่างไปจากความคิดของนักการศึกษาที่กล่าวไว้แล้ว คือจำแนกองค์ประกอบพื้นฐานออกเป็น 4 ด้านได้แก่ พื้นฐานด้านปรัชญาการศึกษา พื้นฐานด้านสังคมและวัฒนธรรม พื้นฐานด้านพัฒนาการของผู้เรียน และพื้นฐานด้านทฤษฎีการเรียนรู้ นอกจากนี้ สังด์ อุทรานันท์ (สังด์ อุทรานันท์ 2532 : 46) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบพื้นฐานการพัฒนาหลักสูตรไว้ 5 ด้าน คือ พื้นฐานด้านปรัชญาการศึกษา พื้นฐานด้านสังคมและวัฒนธรรม พื้นฐานด้านพัฒนาการของผู้เรียน พื้นฐานด้านทฤษฎีการเรียนรู้ และพื้นฐานด้านธรรมชาติของเนื้อหาสาระ

จากแนวคิดต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปได้ว่าองค์ประกอบพื้นฐานการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วย

1. พื้นฐานทางปรัชญาการศึกษา
2. พื้นฐานทางสังคม
3. พื้นฐานทางจิตวิทยา
4. พื้นฐานด้านเนื้อหาวิชา

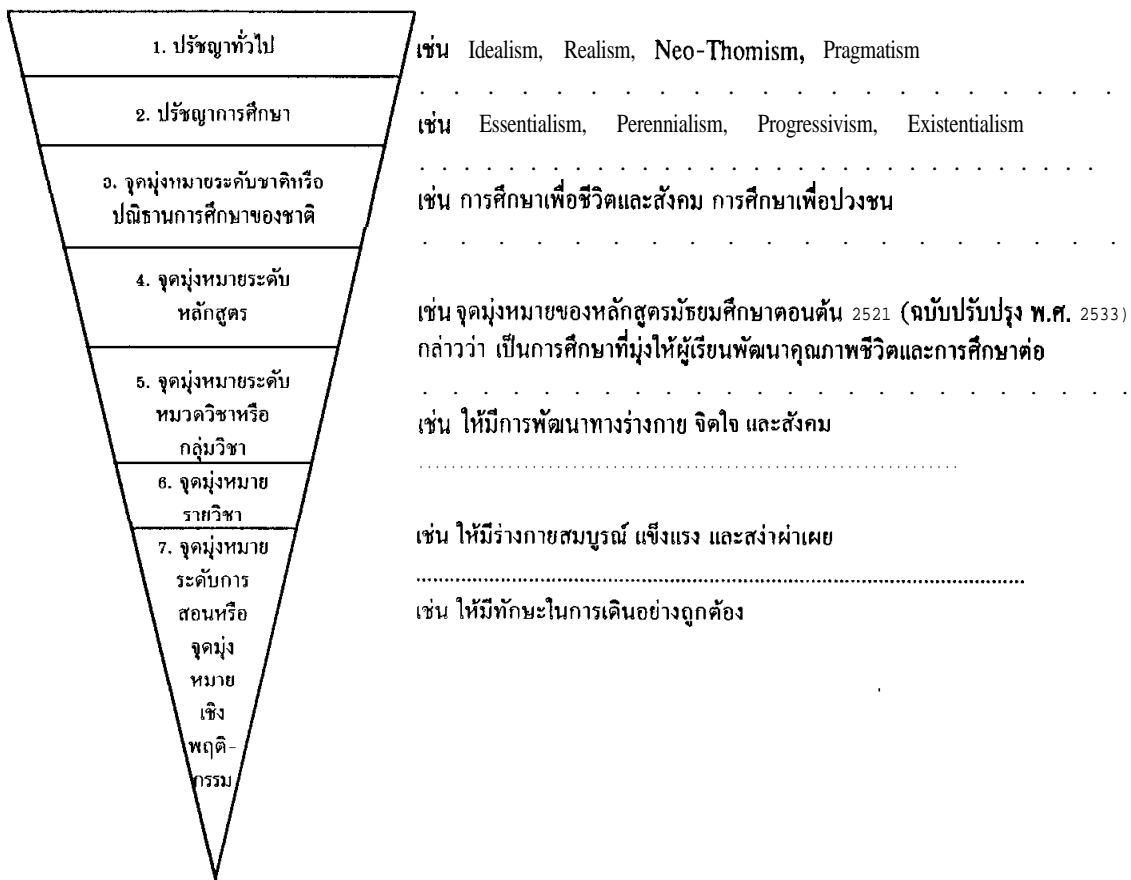
1. พื้นฐานทางปรัชญาการศึกษาที่เกี่ยวกับหลักสูตร

ปรัชญาและปรัชญาการศึกษามีความสำคัญต่อการกำหนดหลักสูตรมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับประเทศ การจัดการศึกษาในแต่ละประเทศมีหลายระดับ การศึกษาแต่ละระดับนี้ จะสามารถนำผู้เรียนไปในทิศทางเดียวกันได้ จำต้องมีปรัชญาเป็นเครื่องช่วยกำหนดความมุ่งหมาย ตลอดจนการจัดหลักสูตรและการสอน ปรัชญาจึงทำหน้าที่เป็นแหล่งความรู้ ความคิด และแหล่งอิทธิพลต่อการกำหนดจุดมุ่งหมายและการพัฒนาหลักสูตร (Tanner & Tanner 1975 : 2)

คำว่า “ปรัชญา” (Philosophy) มาจากรากศัพท์ในภาษากรีกว่า ‘Philosophia’ แปลว่า ความรักที่มีต่อความฉลาดหรือความรู้ ส่วนปรัชญาการศึกษาหมายถึงแนวความคิด ความเชื่อ ค่านิยมหรืออุดมการณ์ ซึ่งยึดเป็นหลักในการจัดการศึกษา เป็นปรัชญาที่ประยุกต์มาจากปรัชญาทั่วไป เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาและการจัดการเรียนการสอน พื้นฐานทางปรัชญาเป็นแนวทางในการสร้างปรัชญาการศึกษา จึงถือว่า ปรัชญาเป็นแม่บทของปรัชญาการศึกษา ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาและปรัชญาการศึกษาแสดงดังตารางต่อไปนี้ (สังด์ อุทรานันท์ 2532 : 53)

สมัย	ปรัชญาทั่วไป	ปรัชญาการศึกษา
สมัยเก่า	จิตนิยม (Idealism) สัจนิยม (Realism) เทวนิยม (Neo-Thomism)	} สาระถนิยม (Essentialism) นิรันดรนิยม (Perennialism)
สมัยปัจจุบัน	ปฏิบัตินิยม (Pragmatism)	พิพัฒน์นิยม (Progressivism) ปฏิรูปนิยม (Reconstructionism)
แนวคิดใหม่	ภาวะนิยม (Existentialism) ปรัชญาวิเคราะห์ (Philosophical Analysis)	ภาวะนิยม (Existentialism) ปรัชญาวิเคราะห์ (Philosophical Analysis)

จากปรัชญาสู่หลักสูตรและการสอน แสดงให้เห็นโดยแผนภูมิต่อไปนี้

เนื่องจากปรัชญาการศึกษาเป็นปรัชญาที่ประยุกต์มาจากปรัชญาทั่วไป และปรัชญาการศึกษาในกลุ่มต่าง ๆ นั้นมีความเชื่อแตกต่างกันออกไป จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่นักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตรจะต้องศึกษาถึงแนวคิดต่าง ๆ เพื่อจะได้เข้าใจและมองปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน แนวคิดของปรัชญาการศึกษาในกลุ่มต่าง ๆ มีรายละเอียดดังนี้

ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม (Essentialism) มีรากฐานมาจากปรัชญาบริสุทธิ์ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มลัทธิจิตนิยม (Idealism) และกลุ่มลัทธิสัจนิยม (Realism) ซึ่งทั้ง 2 กลุ่มนี้มีความเชื่อหรือแนวคิดเกี่ยวกับนโยบายทางสังคม จุดหมายการศึกษา นักเรียน ผู้สอน หลักสูตร และวิธีการเรียนการสอนแตกต่างกัน คือ

1. ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยมตามแนวของลัทธิจิตนิยม (Idealism) มีความเชื่อในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 นโยบายทางสังคม ตามแนวคิดของลัทธินี้มีความเชื่อว่าบุคคลเป็นส่วนหนึ่งของสังคมรวมทั้งเป็นเครื่องมือของสังคม บุคคลต้องอุทิศตนเพื่อสังคม สิ่งที่สำคัญที่สุดซึ่งสังคมจะต้องปฏิบัติคือ การสะสมมรดกทางสังคมและสืบทอดวัฒนธรรมในสังคมให้คงอยู่ต่อไป

1.2 จุดหมายการศึกษา โรงเรียนจะต้องมีส่วนช่วยในการพัฒนาคุณธรรม รักษาและถ่ายทอดซึ่งคุณธรรมของสังคมในอดีต หากสังคมยอมรับว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ เป็นความจริงหรือเป็นสิ่งที่ดีงามแล้ว โรงเรียนจะต้องถ่ายทอดสิ่งนั้นไปสู่อนุชนรุ่นหลัง

1.3 นักเรียน กลุ่มนี้เชื่อว่าผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีความรู้สึกรู้คิดในสิ่งต่าง ๆ ได้ หากได้รับการอบรมสั่งสอนที่เหมาะสม หน้าที่ของผู้เรียนคือการเลียนแบบการกระทำของครูและศึกษาเล่าเรียนในรายวิชาต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับมานุษยวิทยา

1.4 ผู้สอน เป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดในกระบวนการทางการศึกษา เพราะผู้สอนมีความสำคัญในด้านการเป็นแบบอย่าง และเป็นสัญลักษณ์ที่นักเรียนจะต้องทำตัวให้เหมือนผู้สอน ดังนั้น ผู้สอนจะต้องทำตัวให้ดีที่สุดและจะต้องพยายามฝึกนักเรียนให้เป็นคนมีอุดมการณ์ตามความต้องการของสังคม

1.5 หลักสูตร กลุ่มนี้เชื่อว่าหลักสูตรจะต้องเน้นการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์และประวัติบุคคลสำคัญโดยถือว่าประวัติศาสตร์จะช่วยให้เข้าใจสังคมและชีวิตภายในสังคม ส่วนการศึกษาเกี่ยวกับมานุษยวิทยานั้นจะช่วยให้เข้าใจมนุษย์ได้ดีขึ้น

1.6 วิธีการเรียนการสอน ยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลางในการเรียน ส่วนใหญ่จะใช้วิธีการบรรยาย อภิปรายและทำตามตัวอย่างที่มีอยู่

2. ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยมตามแนวของลัทธิสัจนิยม (realism) มีความเชื่อในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

2.1 นโยบายทางสังคม มีลักษณะใกล้เคียงกับลัทธิจิตนิยมซึ่งเน้นอนุรักษ์วัฒนธรรมอันเป็นมรดกสังคม แต่มรดกสังคมในทัศนะของกลุ่มนี้หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์จะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางธรรมชาติ

2.2 จุดหมายการศึกษา การจัดการศึกษามีจุดประสงค์เพื่อค้นหาความเป็นจริงต่าง ๆ ที่มีอยู่ ขยายความจริงและผสมผสานความจริงที่ได้อันแล้ว มีความรู้เกี่ยวกับชีวิตหน้าที่ในการประกอบอาชีพ ถ่ายทอดสิ่งที่มีความถูกต้อง ชัดเจนไปยังกลุ่มบุคคลวัยต่าง ๆ

2.3 ผู้เรียน ต้องประพฤติและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางธรรมชาติและจะต้องอยู่ในระเบียบวินัย จนกระทั่งสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม

2.4 ผู้สอน มีหน้าที่ในการแนะนำสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่จริงให้นักเรียนได้รู้จักโดยวิธีการบรรยาย สาธิตและการจัดประสบการณ์ตรง สิ่งทีนักเรียนจะต้องรู้จักได้แก่ กฎเกณฑ์และระเบียบต่าง ๆ ตามธรรมชาติ

2.5 หลักสูตร กลุ่มนี้เห็นว่าหลักสูตรเป็นสิ่งที่สามารถแบ่งแยกให้เป็นความรู้ย่อยที่สามารถวัดได้ หลักสูตรตามแนวคิดนี้มุ่งส่งเสริมผู้เรียนให้เรียนการใช้เครื่องมือในการแสวงหาความรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาในสังคมของตน นักเรียนต้องคุ้นเคยกับวิธีการทางฟิสิกส์ เคมี และชีววิทยา วิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวกับมนุษย์ รวมทั้งวรรณคดีและศิลปะที่สำคัญต่าง ๆ และความรู้เกี่ยวกับปรัชญาและปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการนำเอาความรู้ไปปฏิบัติ

2.6 วิธีการเรียนการสอน เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริงต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเข้าใจกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ วิธีการสอนจะเน้นการอุปมาน (induction) ซึ่งเป็นการสรุปกฎเกณฑ์จากข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่วิธีสอนที่นิยมใช้กันมากในกลุ่มนี้คือการทัศนศึกษา การใช้ภาพยนตร์ ฟิสิกส์ตรีป เครื่องบันทึกเสียง โทรทัศน์และวิทยุประกอบการเรียน

ปรัชญาการศึกษาอันธรรนิยม (Perennialism) เป็นปรัชญาการศึกษาที่ประยุกต์มาจากปรัชญาบริสุทธิ์ลัทธิเทวนิยม (Neo-Thomism) ซึ่งมีความเชื่อในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. นโยบายทางสังคม ปรัชญาของกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับความคงที่หรือไม่เปลี่ยนแปลง ดังนั้น จึงถือว่าความรู้หรือความจริงในอดีตสามารถนำมาใช้ได้ในปัจจุบัน

2. จุดหมายการศึกษา เป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษามีความเหมือนกันในทุกยุคทุกสมัย นั่นคือเพื่อการพัฒนาสติปัญญาและความสามารถของคนให้สูงขึ้น

3. ผู้เรียน กลุ่มนี้มีความเชื่อว่านักเรียนเป็นผู้ที่มีเหตุผลและมีแนวโน้มที่จะก้าวไปสู่ความรู้ความจริงต่าง ๆ โรงเรียนจะต้องพัฒนาผู้เรียนให้ได้รับความรู้และความจริงต่าง ๆ เหล่านั้น นักเรียนจะต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นคนที่มีเหตุผล มีความจำและความตั้งใจในการกระทำสิ่งต่าง ๆ

4. ผู้สอน จะต้องมึลักษณะเป็นตัวอย่างและเป็นผู้ควบคุมดูแลและรักษาระเบียบวินัย

เป็นผู้ที่มีเหตุผลและมีความเข้าใจในการทำงาน

5. หลักสูตร ประกอบด้วยเนื้อหาสาระ 2 ประเภท คือ เนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับสติปัญญาและเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับจิตใจ ซึ่งส่วนใหญ่จะเน้นการศึกษาทางมานุษยวิทยาและสนับสนุนแนวคิดที่จะให้ใช้เรื่องราวและวรรณคดีจากหนังสือประเภทวรรณกรรมชิ้นเอก (The Great Book)

6. วิธีการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนตั้งอยู่บนรากฐานของการฝึกอบรมทางจิตใจและสติปัญญา โดยใช้เนื้อหาวิชาต่าง ๆ และอาศัยธรรมชาติของเด็กซึ่งเป็นวัยที่มีความต้องการอยากรู้สิ่งต่าง ๆ มาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้เด็กก้าวไปสู่ความมีเหตุผล วิธีสอนที่กลุ่มนี้นิยมใช้กันคือ การบรรยาย การให้เด็กท่องจำ เนื้อหาสาระต่าง ๆ และวิธีการถาม-ตอบ

ปรัชญาการศึกษาพัฒนานิยม (Progressivism) เป็นปรัชญาการศึกษาที่ประยุกต์จากปรัชญาวิสุทธิกลุ่มปฏิบัตินิยม (Pragmatism หรือ Experimentalism) ซึ่งมีความเชื่อในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. นโยบายทางสังคม กลุ่มนี้เชื่อว่าโรงเรียนเป็นเครื่องมือของสังคมที่จะถ่ายทอดวัฒนธรรมอันเป็นมรดกทางสังคมไปสู่อนุชนรุ่นหลัง โรงเรียนที่ดีจะต้องสอนให้เห็นถึงสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่ยอมรับในสังคมและควรนำนักเรียนไปสู่ความสุขในชีวิตของมนุษย์ในอนาคต และเน้นวิธีการแบบประชาธิปไตย

2. จุดหมายการศึกษา กลุ่มนี้มีความเห็นว่าเป้าหมายสำคัญที่สุดของการศึกษาคือการสร้างสถานการณ์เพื่อความก้าวหน้าให้แก่ผู้เรียนมากที่สุด โรงเรียนเป็นสถาบันที่มีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้น

3. นักเรียน กลุ่มนี้ให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนมาก ซึ่งเห็นได้จากการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในห้องเรียนจะยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียน ตลอดจนยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย

4. ผู้สอน ภาระหน้าที่ของผู้สอนก็คือ การแนะแนวทางให้แก่เด็กในการทำกิจกรรมต่าง ๆ พร้อมจัดสภาพแวดล้อมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนเช่นเดียวกับนักเรียน ช่วยเหลือนักเรียนในการพัฒนาโครงการต่าง ๆ ที่นักเรียนดำเนินการอยู่ สนับสนุนให้ผู้เรียนมีการร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขันในการกระทำสิ่งต่าง ๆ

5. หลักสูตร การจัดหลักสูตรยึดเอาผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีความยืดหยุ่นโดยขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้เรียนเป็นประการสำคัญ หลักสูตรในลักษณะนี้อาจเรียกว่า “หลักสูตรประสบการณ์” (experience curriculum) หรือ “หลักสูตรที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง” (child-centered curriculum)

6. วิธีการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนคำนึงถึงการนำความรู้ที่ได้ไปใช้ วิธีการที่นิยมกันมากคือ การทำโครงการ การอภิปรายกลุ่มและการแก้ปัญหาเป็นรายบุคคล โดยการเน้นในด้าน “คิดอย่างไร” มากกว่า “คิดอะไร” กล่าวคือ เน้นกระบวนการมากกว่าจุดหมายปลายทางของการเรียนการสอน

ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยม (Reconstructionism) มีรากฐานมาจากปรัชญาปฏิบัตินิยม (Pragmatism) เช่นเดียวกับปรัชญาการศึกษาพัฒนานิยม มีความเชื่อในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. นโยบายทางสังคม กลุ่มนี้มีความเชื่อว่าการศึกษาคควรจะเป็นเครื่องมือโดยตรงสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในภาวะที่สังคมกำลังเผชิญปัญหาต่าง ๆ การศึกษาคควรจะมีบทบาทในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น

2. จุดหมายการศึกษา การศึกษาคควรส่งเสริมให้ผู้เรียนสนใจและตระหนักในตนเอง สร้างความรู้สึกให้กับผู้เรียนว่าเป็นสมาชิกของสังคมและสามารถปฏิรูปสังคมให้ดีขึ้นได้

3. นักเรียน ต้องเป็นผู้มีความรู้สึกสำนึกในหน้าที่ของการสร้างสังคมใหม่ ด้วยเหตุนี้ผู้เรียนจำเป็นต้องหาประสบการณ์ด้วยตนเอง เพื่อจะได้รู้จักตนเองให้มากที่สุดและรู้ว่าทำอะไรในสังคมได้ นักเรียนมีเสรีภาพในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

4. ผู้สอน ควรจะต้องเป็นผู้นำในสังคมโดยการสร้างระเบียบแบบแผนที่เหมาะสมให้เกิดขึ้น ครูมีหน้าที่สอนกระบวนการประชาธิปไตยให้นักเรียนสามารถนำกระบวนการไปใช้ทั้งที่อยู่ในโรงเรียนและสังคม

5. หลักสูตร นิยมยึดเอาอนาคตเป็นศูนย์กลาง โดยพยายามที่จะจัดให้เหมาะสมกับความต้องการในอนาคต เนื้อหาวิชาที่จัดไว้ในหลักสูตรจะเกี่ยวข้องกับสภาพและปัญหาของสังคมเป็นส่วนใหญ่ เน้นหนักในวิชาสังคมศึกษา มักจะจัดหลักสูตรในรูปของหลักสูตรแบบแกน และยึดเอาภาระหน้าที่ภายในสังคมเป็นหลักในการจัด

6. วิธีการเรียนการสอน การจัดเวลาสำหรับการสอนจะมีความยืดหยุ่นได้มาก เพื่อให้เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในลักษณะต่าง ๆ ได้ ครูให้เสรีภาพแก่นักเรียนเพื่อให้เขาได้ทำในสิ่งที่ดีที่สุดเพื่อส่วนรวม

ปรัชญาการศึกษาภาวะนิยม (Existentialism) เป็นแนวความคิดที่เน้นความพึงพอใจของผู้เรียนเป็นรายบุคคล การจัดการศึกษาตามแนวคิดของปรัชญากลุ่มนี้ได้สะท้อนให้เห็นในหนังสือของ นีล (A.S. Neill) ชื่อ ซัมเมอร์ฮิลล์ (Summerhill) และหนังสือของซิลเบอร์แมน (Charles E. Silberman) ชื่อวิกฤตการณ์ในห้องเรียน (Crisis in the Classroom) นอกจากนี้ยังมีหนังสืออื่น ๆ อีก เช่น การศึกษาในระบบเปิด (Open Education) มนุษยธรรมในการศึกษา (Humanities in Education) การสอนแบบไม่มีชั้นเรียน (Non Graded Instruction) การจัด

กลุ่มผู้เรียนหลายกลุ่มอายุ (Multi-Age Grouping) เป็นต้น

ในประเทศไทยได้มีการทดลองจัดตั้งโรงเรียนตามแนวความคิดของปรัชญากลุ่มภาวะนิยม คือ “โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก” ซึ่งเป็นโรงเรียนราษฎร์ของมูลนิธิเด็ก และมุ่งแก้ไขปัญหาทางอารมณ์ของเด็กเป็นประการสำคัญ ตั้งอยู่ที่ตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี นักเรียนส่วนใหญ่มาจากชุมชนแออัดคลองเตยผ่านมูลนิธิดวงประทีป และบางส่วนมาจากจังหวัดชัยนาทผ่านศูนย์ฝึกสุโขทัย โรงเรียนได้มีเป้าหมายเปิดสอนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยไม่ต้องเสียค่าเรียน การเรียนการสอนจัดตามความสามารถของเด็ก เช่น การเรียนบางวิชาเขาอาจจะอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 แต่ครั้งถึงวิชาที่เขาจะเรียนอ่อน ก็อาจจะไปเรียนอยู่ในระดับประถมศึกษาปีที่ 2 เป็นต้น ในด้านการปกครองจะให้เด็กได้ปกครองตนเองมากกว่าการให้ผู้ใหญ่หรือครูเป็นผู้ควบคุม สำหรับข้อวิจารณ์เกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามแนวความคิดของนักปรัชญากลุ่มภาวะนิยมก็คือ มักจะถูกวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการลงทุนทางการศึกษา ทั้งนี้เพราะการจัดการศึกษาเพื่อสนองความต้องการของแต่ละคนนั้นจะต้องเสียค่าใช้จ่ายมากกว่าการจัดการเรียนการสอนเป็นกลุ่ม

ปรัชญาวิเคราะห์ (Philosophical Analysis) มีชื่อเรียกอย่างอื่นก็คือ Analytic Philosophy (Magee 1971; Howick 1971 : 79-96) หรือ Scientific Empiricism (Rosen 1968 : 90-92) ปรัชญากลุ่มนี้เป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นใหม่ ซึ่งเน้นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ให้ความสำคัญแก่ข้อมูลทั้งหมด และจะต้องอาศัยวิธีการวิเคราะห์หรือตรวจสอบภาษาด้วยความระมัดระวัง เมื่อนำเอาปรัชญาวิเคราะห์มาใช้กับการศึกษาก็จะพบว่าส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับวิเคราะห์ความคิดรวบยอดทางการศึกษา ข้อถกเถียง ข้อความโฆษณาชวนเชื่อ และข้อความต่าง ๆ ยกตัวอย่างเช่น การพยายามจะอธิบายว่าการสอนคืออะไร การสอนแตกต่างจากการอบรมอย่างไร และการสอนแตกต่างจากการเรียนอย่างไร หรือการที่จะพยายามพิจารณาคำโฆษณาชวนเชื่อที่ว่า “เรียนโดยการกระทำ” นั้นคืออะไร เป็นต้น (Brundy 1964 : 268) ปรัชญาวิเคราะห์เป็นการวิเคราะห์ถึงแนวความคิดทางปรัชญาที่มีอยู่แล้ว เพื่อหาเหตุผลสำหรับสนับสนุนแนวความคิดที่เกิดขึ้นใหม่ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าปรัชญากลุ่มนี้เป็นแนวความคิดใหม่ โดยเหตุนี้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวความคิดนี้จึงยังไม่เป็นที่แพร่หลายมากนัก

เกี่ยวกับองค์ประกอบพื้นฐานการพัฒนาหลักสูตรด้านปรัชญาการศึกษาของไทยนี้ สุภา ใจบุญ พบว่าแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาของปีพุทธศักราช 2548 มีแนวโน้มไปในทางปรัชญาการศึกษาพัฒนานิยมและมีบางส่วนสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม พุทธปรัชญาการศึกษาและปรัชญาการศึกษาภาวะนิยม จุดหมายการศึกษามีแนวโน้มไปในทางปรัชญาการศึกษาพัฒนานิยมและมีบางส่วนสอดคล้องกับพุทธปรัชญาการศึกษา ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม และปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยม หลักสูตรมีแนวโน้มไปในทางปรัชญาการศึกษาพัฒนานิยมและมีรายละเอียดบางส่วนสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยมและปรัชญาภาวะนิยม ผู้

สอนมีแนวโน้มไปในทางปรัชญาการศึกษาพัฒนานิยม และผู้เรียนมีแนวโน้มไปในทางปรัชญาการศึกษาพัฒนานิยมและมีรายละเอียดบางส่วนสอดคล้องกับพุทธปรัชญาการศึกษาและปรัชญาการศึกษาภาวะนิยม ด้านกระบวนการเรียนการสอนมีแนวโน้มไปในทางปรัชญาการศึกษาพัฒนานิยมและมีรายละเอียดบางส่วนสอดคล้องกับพุทธปรัชญาการศึกษา ส่วนการวัดผลและประเมินผลมีแนวโน้มไปในทางปรัชญาการศึกษาพัฒนานิยม (สุภา ใจบุญ 2532 : 2095 - 2098)

สรุปได้ว่าแนวคิดและความเชื่อทางปรัชญาการศึกษามีอิทธิพลและมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรทั้งในด้านการกำหนดจุดหมาย เนื้อหา วิธีการจัดการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผล ซึ่งแนวความคิดทางด้านปรัชญาการศึกษามีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามความเชื่อของแต่ละกลุ่ม การพัฒนาหลักสูตรจะนำแนวความคิดของกลุ่มปรัชญาใดมาใช้โดยตรงหรือมีการผสมผสานเพื่อการประยุกต์ใช้ให้มีประสิทธิภาพสูงสุดนั้น ขึ้นอยู่กับความคาดหวังหรือความต้องการของสังคมว่าต้องการให้หลักสูตรมีแนวโน้มไปในทางใด และต้องการให้ผู้เรียนซึ่งเป็นผลผลิตของหลักสูตรมีลักษณะอย่างไร

สรุป

ปรัชญาการศึกษาหมายถึงแนวความคิด ความเชื่อ ค่านิยมหรืออุดมการณ์ซึ่งยึดเป็นหลักในการจัดการศึกษา เป็นปรัชญาที่ประยุกต์มาจากปรัชญาทั่วไปและแบ่งเป็นกลุ่มต่างๆ ดังนี้ (1) ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม แบ่งย่อยเป็นกลุ่มลัทธิจิตนิยมและสัญนิยม (2) ปรัชญาการศึกษานิรันดรนิยม (3) ปรัชญาการศึกษาพัฒนานิยม (4) ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยม (5) ปรัชญาการศึกษาภาวะนิยม (6) ปรัชญาวิเคราะห์

แนวความคิดและความเชื่อทางปรัชญาการศึกษามีอิทธิพลและมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรทั้งในด้านการกำหนดจุดหมาย เนื้อหา วิธีการจัดการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล ซึ่งแนวความคิดทางด้านปรัชญาการศึกษามีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามความเชื่อของแต่ละกลุ่ม การพัฒนาหลักสูตรจะนำแนวความคิดของกลุ่มปรัชญาใดมาใช้โดยตรง หรือมีการผสมผสานเพื่อการประยุกต์ใช้ให้มีประสิทธิภาพสูงสุดนั้น ขึ้นอยู่กับความคาดหวังหรือความต้องการของสังคมว่าต้องการให้หลักสูตรมีแนวโน้มไปในทางใด และต้องการให้ผู้เรียนซึ่งเป็นผลผลิตของหลักสูตรมีลักษณะอย่างไร

บรรณานุกรม

- ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล. การพัฒนาหลักสูตร : จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : ภาควิชา
ศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527.
- สาโรช บัวศรี. พุทธศาสนากับการศึกษาแผนใหม่. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2514.
- สิปปนนท์ เกตุทัต. “ความคิดใหม่และเทคโนโลยีที่มีอิทธิพลต่อการศึกษา” บนเส้นทางการ
แสวงหาโฉมหน้าใหม่ของการศึกษาไทย. (อัดสำเนา), 2518.
- สุมิตร คุณานุกร. หลักสูตรและการสอน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2518.
- สุภา ใจบุญ. “แนวโน้มปรัชญาการศึกษาภายในปีพุทธศักราช 2548 ตามการคาดการณ์ของผู้
เชี่ยวชาญทางการศึกษา” การวิจัยทางการศึกษาและการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล, 2532.
- Brundy, Harry S. “The Role of Analysis in Educational Philosophy” **Educational
Theory**. XIV (October, **1964**).
- Howick, William H. **Philosophies of Western Education**. Danville, Illinois : The
Interstate Printers & Publishers, 1971.
- Magee, John B. **Philosophical Analysis in Education**. New York : Harper & Row,
1 9 7 1 .
- Rosen, Bruce F. **Philosophic Systems and Education**. Columbus, Ohio : Charles E.
Merrill Publishing, **1968**.
- Tanner, Daniel and L.N. Tanner **Curriculum Development : Theory into Practice**.
N.Y. : Macmillan, 1975.